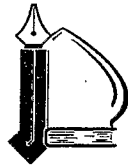
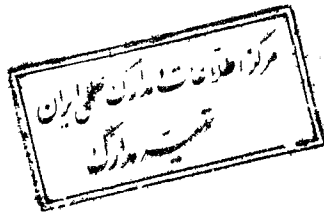

۱۳۲۸ / ۴ / ۳۰

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد زبان شناسی

موضوع:

**بررسی ترتیب سازهای گروه‌های
واژگانی زبان فارسی بر پایه نظریه
حاکمیت و مرجع‌گزینی**

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر مهدی مشکوة‌الدینی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر رضا زمردیان

نگارش:

دینا یوسفی

تأبستان ۱۳۷۷

۱/ 2807)

تصویب نامه

پایان نامه تحصیلی خانم دینا یوسفی، دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته زبان شناسی در

جلسه دفاعیه به تاریخ... ۷۷/۶/۲۹... با نمره... ۱۹/۷۵... به تصویب هیأت داوران

رسید.

هیأت داوران

استاد راهنما

۱- جناب آقای دکتر مهدی مشکوة الدینی

استاد مشاور

۲- جناب آقای دکتر رضا زمر دیان

استاد منتخب گروه

۳- جناب آقای دکتر نادر جهانگیری

۲

فرم چکیده پایان نامه تحصیلی (کارشناسی ارشد) دفتر معاونت تحصیلات تکمیلی دانشگاه

نام خانوادگی دانشجو: یوسفی نام: دینا

عنوان پایان نامه:
بررسی ترتیب سازه‌ای گروه‌های واژگانی زبان فارسی بر پایه نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی

استاد راهنما: جناب آقای دکتر مهدی مشکوة‌الدینی استاد مشاور: جناب آقای دکتر رضا زمردیان

دانشکده: ادبیات رشته: زبان‌شناسی گرایش: زبان‌شناسی همگانی

تاریخ دفاع: ۷۷/۶/۲۹ تعداد صفحات: ۱۵۳

کلید واژه‌ها: (واژه‌هایی که بیانگر موضوع پایان نامه است) ترتیب سازه‌ای - گروه واژگانی - نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی زبان فارسی

چکیده «حداکثر ده سطر تایپ شود»

پژوهش حاضر به دو بخش تقسیم شده است: بخش اول شامل دو فصل است که در فصل اول تاریخچه مختصر دستورنویسی از یونان باستان تا عصر حاضر آورده شده است و در انتها تاریخ مطالعات دستور زبان فارسی بررسی شده است. در فصل دوم، نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی که پژوهش حاضر بر اساس آن انجام شده است معرفی و هر یک از زیرنظریه‌های آن به اختصار توضیح داده شده و نظریه نحو ایکس - تیره که زیربنای پژوهش را تشکیل می‌دهد با تفصیل بیشتری معرفی گردیده است. بخش دوم تحقیق که کار اصلی پژوهش را در برمی‌گیرد در چهار فصل تدوین شده است که در سه فصل آن، ترتیب سازه‌ای گروه‌های واژگانی زبان فارسی بر اساس نمونه‌های بسیار برگرفته شده از فارسی رسمی و گفتار عادی مردم مورد بررسی و تحلیل دقیق قرار گرفته و در فصل پایانی نتایج کلی پژوهش عنوان شده است: در این بررسی مشاهده می‌شود که بر پایه قواعد نحو ایکس - تیره می‌توان ترتیب سازه‌ای گروه‌های واژگانی زبان فارسی را به خوبی توصیف نمود.

دفتر معاونت تحصیلات تکمیلی دانشگاه

فرم چکیده پایان نامه تحصیلی (کارشناسی ارشد)

نام: Dina

نام خانوادگی دانشجو: Yousefi

عنوان پایان نامه:

An Investigation Into The Structure of Lexical Phrases of Persian on The Basis of Government and Binding Theory.

استاد راهنما: Mr. Mehdi MeshkatodDini (P.H.D) استاد مشاور: Mr. Reza Zomorrodian (P.H.D)

دانشکده: Literature Faculty رشته: Linguistics گرایش: General Linguistics

تعداد صفحات: 153

تاریخ دفاع: 20/9/1998

کلید واژه‌ها: (واژه‌هایی که بیانگر موضوع پایان نامه است)

Phrase Structure, Lexical Phrase, Government-Binding-Persian

چکیده «حداکثر ده سطر تایپ شود»

The present thesis is divided into two units. Unit 1 consists of two parts: in the first part, the history of writing grammars from the Greeks up to the present time has been surveyed and supplemented with a short history on Persian grammar. In the second part, "Government and Binding Theory" which is the underlying theory of the thesis is introduced. Unit 2 which forms the body of the thesis is composed of four chapters; the first three chapters analyze and describe the structure of lexical phrases based on a good number of samples taken from formal and colloquial Persian. The last chapter is dedicated to the conclusions. It was found out that " \bar{X} -bar Syntax" which is the central component of "Government and Binding Theory" could be well applied to the lexical phrases of the Persian Language.

تقدیم می‌کنم به:

مادرم،

شب‌نم گلبرگ حیات

و

پدرم،

عطر گل یاس سفید

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	پیشگفتار.....
۱.....	بخش اول: مطالعات نظری.....
۲.....	فصل اول: تاریخچه مختصر دستور نویسی.....
۳.....	۱- دستاورد یونانیان کهن.....
۵.....	الف - دستور زبان سنتی.....
۶.....	ب - دستورهای نظری.....
۷.....	ج - دستور ساختاری.....
۱۰.....	۲- انقلاب چامسکی در زبان‌شناسی.....
۱۱.....	الف - معرفی نظریه زایا - گشتاری (ساخت‌های نحوی).....
۱۲.....	ب - نظریه اصلی دستور زبان گشتاری (جنبه‌های نظریه نحو).....

صفحه	عنوان
۱۴	ج - نظریه اصلاحی دستور زبان گشتاری
۱۶	د - نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی
۱۷	۳- بحث همگانی‌های زبان
۱۷	الف - تاریخچه همگانی‌های زبان
۱۸	ب - همگانی‌های زبان در قرن بیستم
۲۰	(۱) نظریه گرینبرگ
۲۰	(۲) نظریه چامسکی
۲۳	۴- تاریخ مطالعات دستور زبان فارسی
۲۷	۵- دستور زبان فارسی بر پایه نظریه‌های جدید زبان‌شناسی
۳۰	فصل دوم: نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی
۳۰	۱- اصول و عوامل متغیر
۳۲	۲- هسته و عناصر کناری
۳۳	۳- نمای منطقی و نمای صوتی
۳۴	۴- زیرساخت و برساخت
۳۶	۵- نظریه جابه‌جایی
۳۸	۶- نظریه تنا
۴۰	۷- نظریه حالت
۴۱	۸- نظریه حاکمیت

صفحه	عنوان
۴۳	۹- نظریه مرجع‌گزینی.....
۴۳	۱۰- نظریه محدودیت‌گذاری.....
۴۵	۱۱- نظریه کنترل (تعیین ضمیر حذفی).....
۴۶	۱۲- نظریه نحو ایکس - تیره.....
۴۷	الف - اشکالات نحو ساختاری.....
۵۰	ب - معرفی نظریه ایکس - تیره.....
۵۳	ج - ساخت گروه‌های واژگانی.....
۶۰	د - ساخت گروه‌های نقشی.....

بخش دوم: بررسی ترتیب سازه‌های گروه‌های واژگانی زبان فارسی ۶۳

۶۴	فصل سوم: بررسی ترتیب سازه‌های گروه اسمی در زبان فارسی.....
۶۴	۱- تعریف گروه اسمی.....
۶۴	۲- هسته گروه اسمی.....
۶۵	۳- ترتیب سازه‌ای در گروه اسمی.....
۶۶	۴- مشخص سازه‌های گروه اسمی.....
۶۸	الف) مشخص سازه‌های پیشین.....
۷۲	ب) مشخص سازه‌های پسین.....
۷۶	۵- وصفی‌ها در گروه اسمی.....

صفحه

عنوان

۷۶.....	الف) وصفی‌های پیشین
۷۷.....	ب) وصفی‌های پسین
۸۳.....	۶- متمم‌ها در گروه اسمی
۹۴.....	فصل چهارم: بررسی ترتیب سازه‌ای گروه فعلی در زبان فارسی
۹۴.....	۱- تعریف گروه فعلی
۹۴.....	۲- هسته گروه فعلی
۹۵.....	۳- ترتیب سازه‌ای در گروه فعلی
۹۷.....	۴- مشخص سازه‌های گروه فعلی
۹۹.....	الف) مشخص سازه‌های پیشین
۱۰۲.....	ب) مشخص سازه‌های پسین
۱۰۵.....	۵- وصفی‌ها در گروه فعلی
۱۱۰.....	۶- متمم‌ها در گروه فعلی
۱۱۷.....	فصل پنجم: بررسی ترتیب سازه‌ای سایر گروه‌های زبان فارسی
۱۱۷.....	۱- بررسی ترتیب سازه‌ای گروه صفتی
۱۱۷.....	الف) تعریف گروه صفتی
۱۱۷.....	ب) هسته گروه صفتی
۱۱۸.....	ج) ترتیب سازه‌ای در گروه صفتی

صفحه	عنوان
۱۱۹.....	(د) مشخص سازهای گروه صفتی.....
۱۲۰.....	(۱) مشخص سازهای پیشین.....
۱۲۰.....	(۲) مشخص سازهای پسین.....
۱۲۱.....	(ه) وصفی‌ها در گروه صفتی.....
۱۲۲.....	(و) متمم‌ها در گروه صفتی.....
۱۳۱.....	۲- بررسی ترتیب سازهای در گروه حرف اضافه‌ای.....
۱۳۱.....	(الف) تعریف گروه حرف اضافه‌ای.....
۱۳۲.....	(ب) هسته گروه حرف اضافه.....
۱۳۲.....	(ج) ترتیب سازهای گروه حرف اضافه‌ای.....
۱۳۳.....	(د) مشخص سازهای گروه حرف اضافه‌ای.....
۱۳۶.....	(د) وصفی‌ها در گروه حرف اضافه‌ای.....
۱۳۹.....	(و) متمم‌ها در گروه حرف اضافه‌ای.....
۱۴۵.....	۳- گروه قیدی در زبان فارسی.....
۱۴۸.....	فصل ششم: نتیجه‌گیری و پیشنهاداتی برای تحقیق بیشتر.....
۱۵۱.....	کتابنامه.....

پیشگفتار

سپاس و ستایش بیکران یگانه‌ای را که در سپیده‌دم ازل، جهان را برای معراج آدمی آفرید. معبودی که انسان را خلق نمود و به او بیان آموخت.

حمد و سپاس بیکران شایسته‌ترین شایسته‌ای است که از دریای دانش بی‌پایان خویش از سر لطف قطره‌ای را به تشنگان سرزمین جهل ارزانی داشت و گام آنان را در رکاب اسب رهوار و همیشه در حرکت علم قرار داد و به نور علم خویش، ستارگان درخشانی را برای راهنمایی آنان در وادی دانش فراراهشان نهاد و بدین سان بود که تلاش و تکاپوی بی‌پایان در راه علم آغاز گردید: و اینک پژوهش حاضرگامی است هر چند کوچک در سرزمین علم و دانش. بدیهی است که برداشتن این گام را مدیون ستارگان درخشانی هستم که خداوند فراراه من نهاده است و این گام را، هر چند ناقابل، پیشکش این بزرگان می‌نمایم:

از استاد محترم راهنما، جناب آقای دکتر مهدی مشکوة‌الدینی، که با دقت و حوصله تمام نگارنده را پیوسته از راهنمایی‌های گرانبقدر و ارزشمند خویش بهره‌مند ساختند بسیار

سپاسگزارم. از استاد بزرگوار و ارجمند جناب آقای دکتر رضا زمردیان، استاد مشاور اول، که پیوسته مشوق من بودند و از راهنمایی‌های ایشان بهره‌ها بردم صمیمانه قدردانی می‌کنم. از استاد گرامی جناب آقای دکتر نادر جهانگیری که به من تأمل و تعمق در قضایا را آموختند و از راهنمایی‌های ارزشمند خویش برخوردارم ساختند ممنون و متشکرم و برای این ستارگان درخشان علم آرزوی سلامت و موفقیت روزافزون دارم.

از همه اساتید و معلمان گرانقدری که تاکنون در راه تعلیم نگارنده کوشیده‌اند صمیمانه تشکر می‌کنم. از پدر و مادر عزیز و خواهر و برادران مهربانم که همواره در راه تحصیل علم و دانش بهترین یاور و تکیه‌گاهم بوده‌اند سپاسگزارم. همچنین از همسر من به خاطر همه فداکاری‌ها و راهنمایی‌هایش صمیمانه قدردانی می‌کنم.

اینک به بیان خلاصه‌ای از مطالب مجموعه حاضر می‌پردازیم:

این پایان‌نامه در دو بخش تدوین شده است: بخش اول از دو فصل تشکیل شده است که حاوی مطالب نظری مربوط به تحقیق می‌باشد.

فصل اول شامل تاریخچه مختصر دستورنویسی است که بنا به نظر بسیاری از محققان از یونان باستان شروع می‌گردد. در این قسمت توضیحاتی در رابطه با دستور سنتی، دستور نظری و دستور ساخت‌گرا آورده شده است. پس از آن دستور زایشی و مراحل سیر و تحول آن مورد بررسی قرار می‌گیرد. این سیر و تحول در چهار مرحله به صورت (۱) معرفی نظریه زایا - گشتاری. (۲) نظریه اصلی دستور زبان گشتاری (۳) نظریه اصلاحی دستور زبان گشتاری و بالاخره نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی معرفی شده است. لازم به ذکر است که سیر و تحول دستور زبان گشتاری همچنان ادامه دارد. در قسمت پایانی فصل اول مطالعات دستور زبان فارسی توسط مسلمانان، ایرانیان، اروپاییان و هندی‌ها مورد بررسی قرار گرفته است و پس از آن به آثار جدیدی که بر پایه

نظریه‌های زبان‌شناسی تألیف و تدوین شده‌اند اشاره گردیده است.

فصل دوم به معرفی نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی که نظامی متشکل از مجموعه‌ای از اصول ذاتی و برخی عوامل متغیر می‌باشد می‌پردازد. در این فصل مفاهیم اصلی این نظریه از جمله نمای منطقی و نمای صوتی، زیرساخت و برساخت و همچنین زیرنظریه‌های نظریه اصل‌ها و متغیرها بررسی شده است. در بخش پایانی این فصل نظریه نحو ایکس - تیره، که به عنوان پاسخی برای برخی اشکالات نحو ساختاری ارایه شده، مورد بحث قرار گرفته و توضیحات لازم در رابطه با ساخت گروه‌های واژگانی داده شده است.

در بخش دوم پایان‌نامه حاضر با توجه به توضیحاتی که در بخش اول (فصل دوم) ارایه شده است به بررسی ترتیب سازه‌ای گروه‌های واژگانی در زبان فارسی پرداخته می‌شود. برای این منظور نمونه‌های بسیاری مورد بررسی قرار گرفته است. این نمونه‌ها از کتب، روزنامه، رادیو، تلویزیون و گفتار عادی مردم انتخاب و بر طبق گروه‌های متفاوت واژگانی تقسیم شده است و پس از آن با دقت زیاد مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

بنابر آن چه گفته شد بخش دوم به چهار فصل تقسیم می‌شود: در فصل‌های سوم، چهارم و پنجم ترتیب سازه‌ای در گروه‌های واژگانی مورد بررسی قرار گرفته و بحث و نتیجه‌گیری کلی در فصل ششم تنظیم شده است. خلاصه‌ای از محتوای این فصول در زیر خواهد آمد.

در فصل سوم ترتیب سازه‌ای گروه اسمی در زبان فارسی به تفصیل بررسی می‌شود. در این فصل تعریف گروه اسمی، هسته گروه اسمی، مشخص سازها، وصفی‌ها و متمم‌های گروه اسمی در زبان فارسی مشخص شده است و در هر مورد نمونه‌های منظم گردآوری شده همراه با نمودار درختی مربوط به آن‌ها ارایه شده است.

در فصل چهارم نیز تعریف گروه فعلی بر پایه نظریه نحو ایکس - تیره، هسته گروه فعلی، و

بررسی عناصر مشخص ساز، وصفی و متمم در گروه فعلی آورده شده است و در موارد لازم علاوه بر فارسی رسمی به موارد اختلاف آن با فارسی محاوره‌ای نیز پرداخته شده است. در این قسمت نیز سعی شده است برای هر یک از عناصر سازنده گروه، نمونه‌هایی به صورت مجزا تنظیم و همراه با نمودارهای درختی مربوط به آن‌ها ذکر گردد و در پایان نیز نمونه‌هایی از همنشینی همه عناصر با یکدیگر آورده شود. به علاوه در این قسمت مدخل واژگانی برخی از افعال نیز به عنوان نمونه ذکر شده است.

در فصل پنجم یعنی بررسی ترتیب سازه‌ای سایر گروه‌های زبان فارسی، نخست ترتیب سازه‌ای گروه صفتی مورد بررسی قرار گرفته است. در این قسمت، تعریف گروه صفتی، هسته گروه صفتی، عناصر مشخص ساز، وصفی و متمم و بالاخره ترتیب سازه‌ای این گروه همراه نمونه‌های متعدد آورده شده است و در پایان نیز مدخل واژگانی برخی از صفات زبان فارسی به عنوان نمونه ذکر شده است. پس از آن ترتیب سازه‌ای گروه حرف اضافه‌ای ارایه شده است: در این قسمت نیز پس از تعریف گروه و مشخص کردن هسته گروه، عناصر مشخص ساز، وصفی و متمم هر یک به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفته و در پایان نیز نمونه‌هایی از همنشینی این عناصر در گروه، به همراه نمودارهای درختی مربوط به آن‌ها ارایه شده است. در قسمت پایانی این فصل گروه قیدی نیز مورد بررسی قرار گرفته و توضیحاتی در این مورد داده شده است.

در فصل ششم این بخش نیز بحث و نتیجه‌گیری کلی و پیشنهاداتی برای تحقیق بیشتر ارایه شده است.

امید است این تلاش اندک مقدمه‌ای برای تحقیقات بیشتر در این زمینه را فراهم آورد.

دینا یوسفی

تابستان ۱۳۷۷